

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Revizija pobude EU za opraevalce – Nov dogovor za opraevalce

(COM(2023) 35 final)

(2023/C 349/26)

Poročevalka: **Jarmila DUBRAVSKÁ**

Soporočevalec: **Veselin MITOV**

Zaprosilo	Evropska komisija, 24. 1. 2023
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	28. 6. 2023
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	13. 7. 2023
Plenarno zasedanje št.	580
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	182/0/3

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) podpira ambiciozno sporočilo Komisije⁽¹⁾, s katerim se ta odziva na trend zmanjševanja števila divjih opraevalcev v EU. Kljub temu meni, da pet let po prvotni pobudi ni bil dosežen zadosten napredek, zlasti pri pridobivanju potrebnih podatkov, na podlagi katerih bi se pospeševalo izvajanje te politike. EESO ugotavlja, da ni jasnega upravljanja glede izvajanja predlaganih ukrepov, in poziva države članice, naj sedanje sporočilo čim prej potrdijo.

1.2 Zmanjševanje števila opraevalcev je posledica različnih dejavnikov, med drugim nezadostnih virov hrane, pomanjkanja praks kolobarjenja, ravnanja s pesticidi v različnih državah članicah, porabe pesticidov na hektar kmetijskega zemljišča, ravnanja mestnih in podeželskih prebivalcev, vdora tujerodnih vrst žuželk in rastlin, plenilcev, načinov upravljanja pri čebelarjih, patogenih okužb, vključno z virusi, in podnebnih sprememb. EESO pozdravlja uvedbo vseevropskega sistema za spremljanje in upravljanje opraevalcev.

1.3 EESO ocenjuje, da je zelo pomembno zvišati upravno zmogljivost v vseh državah članicah ter okrepiti sodelovanje med javnimi organi, zasebnimi deležniki, raziskovalnimi ustanovami in deležniki v kmetijstvu. Izpostavlja tudi pomanjkanje specializiranih strokovnjakov na tem področju.

1.4 EESO odločno poziva k obsežnemu financiranju raziskav, razvoja in inovacij, da se zberejo bistveni znanstveni podatki in sprejmejo primerne pobude za zaustavitev upadanja populacij opraevalcev, tudi v okviru programa Obzorje Evropa. Nujno je usklajevanje na ravni EU, da se prek namenske platforme EU za opraevalce, ki omogoča odprt dostop do podatkov, konsolidirajo in analizirajo nacionalni podatki.

1.5 EESO se zavzema za oblikovanje programa in strategije za opraevalcem prijazna mestna območja, pri čemer bi okrepili prakse upravljanja rabe zemljišč za spodbujanje raznolikosti opraevalcev in ohranjanje naravnih habitatov v mestnih in primestnih območjih.

1.6 Da bi EU in države članice lahko občutno napredovale, morajo hitro deliti znanje in osredotočiti raziskave na trajnostne kmetijske prakse in uspešne metode integriranega varstva rastlin pred škodljivimi organizmi.

⁽¹⁾ COM(2023) 35 final.

1.7 EESO poziva, naj se v okviru nacionalnih in regionalnih sistemov kmetijskega svetovanja kmetje ustrezno izobražujejo o okoljskih ukrepih, tudi o uporabi pesticidov z nizkim tveganjem, neškodljivih za oprasovalce, in integriranem varstvu rastlin pred škodljivimi organizmi. Potrebni so tudi programi usposabljanja, katerih cilj je izboljšati znanje o ekologiji oprasovalcev, njihovem prepoznavanju in obnovi habitatov.

1.8 EESO poziva k izvedbi študije EU, da bi pridobili točne podatke o vplivu elektromagnetnega sevanja, ki ga oddajajo telekomunikacijske antene, na divje oprasovalce v njihovih naravnih habitatih, in o potrebnih ukrepih politike, s katerimi bi poskrbeli za dejansko zaščito oprasovalcev.

1.9 EESO poudarja, da je treba na podlagi satelitskih podatkov oblikovati metriko svetlobnega onesnaževanja v EU, da bi lahko ocenili in opazovali regionalne in lokalne učinke na oprasovalce.

1.10 EESO pozdravlja, da je Komisija Odbor regij zaprosila za podporo pri izvajanju pobude za oprasovalce, a je razočaran, da EESO v obeh dosedanjih pobudah ni bil niti enkrat omenjen, zlasti kar zadeva njegovo zmožnost promoviranja te strategije pri različnih kategorijah deležnikov, predvsem z ozaveščanjem nacionalnih socialnih partnerjev, organizacij civilne družbe in državljanov.

1.11 EESO izpostavlja potrebo po zadostnih finančnih sredstvih, če želimo uresničiti pričakovanja iz sporočila Komisije, in po skladnosti različnih ukrepov politike in instrumentov, s katerimi vplivamo na ohranjanje divjih oprasovalcev. Potrebna so tudi sredstva za boljše obveščanje širše javnosti o zmanjševanju števila oprasovalcev in o tem, kako to vpliva na naše življenje, pa tudi kakšne posledice bo imelo neukrepanje za prihodnje generacije.

1.12 Da bi zaščitili divje oprasovalce, je treba v postopku ocenjevanja tveganja za pesticide in v fazi uporabe pesticidov uvesti stroge ukrepe. EESO poziva k večji preglednosti uporabe pesticidov v EU in tretjih državah.

1.13 Najboljša rešitev je dogovor o zmanjšanju uporabe sintetičnih pesticidov na svetovni ravni, pri čemer je treba poskrbeti za vsesplošno angažiranost in lojalno konkurenco. Čeprav se zdi, da je to težka naloga, je treba sprejeti celosten pristop in vložiti več truda v mednarodna pogajanja. To vključuje resno razpravo o prepovedi izvoza pesticidov, katerih uporaba je v EU že prepovedana.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Priznavanje bistvenih koristi oprasovalcev in njihovih nalog v ekosistemu je izjemno pomembno z vidika uresničevanja več ciljev OZN na področju trajnostnega razvoja. Oprasovalci so ključni pokazatelj zdravja našega okolja in prinašajo nepogrešljive gospodarske, družbene in kulturne koristi.

2.2 Komisija je pripravila pregled pobude EU za oprasovalce, katere namen je odzvati se na trend zmanjševanja števila divjih oprasovalcev v EU. EESO podpira ambiciozno sporočilo, vendar ugotavlja, da je bil pet let po prvotni pobudi dosežen le majhen napredek, zlasti pri tem, da bi bili na voljo vsi potrebni podatki, na podlagi katerih bi se pospeševalo izvajanje te politike.

2.3 Oprasovalci so ne le bistveni za delovanje ekosistemov, ampak so tudi osnova za življenje na našem planetu. Poznamo na tisoče različnih vrst divjih oprasovalcev, med katerimi so najbolj znane čebele. K zmanjševanju števila divjih oprasovalcev prispevajo različni dejavniki, zato EESO izpostavlja pomen uporabe previdnostnega načela, da bi jih zaščitili.

2.4 EESO ceni ambiciozne načrte, predstavljene v tem sporočilu, a ugotavlja, da gre za dolg seznam prihodnjih projektov, za katere bodo potrebni ustrezni časovni okviri. Zaradi časovne stiske bi EESO pričakoval jasne kratkoročne ukrepe in dejavnosti, ki bi temeljili na doslej pridobljenih izkušnjah na podlagi poročila o prvotni pobudi za oprasovalce^(?). Opozarja na potrebo po medsektorskih – in hkrati takojšnjih – ukrepih v vseh državah članicah ter pozdravlja uvedbo vseevropskega sistema za spremljanje in upravljanje oprasovalcev.

^(?) COM(2021) 261 final.

2.5 EESO poziva države članice, naj se hitro dogovorijo o kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih ukrepih, ki jih je treba sprejeti, in se zanje zavzamejo, ter pričakuje hitro potrditev tega sporočila.

2.6 Dejavniki, ki vplivajo na zmanjševanje števila oprasovalcev

2.6.1 Na pojavljanje oprasovalcev v naravi vplivajo številni dejavniki⁽³⁾. Med najpomembnejšimi so okolje, premajhno kolobarjenje in osredotočenost kmetov na čim večjo pridelavo, pa tudi obnašanje mestnih in podeželskih prebivalcev. Zmanjševanje števila oprasovalcev je mogoče pripisati tudi drugim dejavnikom, na primer nezadostnim virom hrane, vdorom invazivnih vrst žuželk in rastlin, plenilcem, ravnanju s pesticidi na podeželju in v mestih, praksam čebelarjev pri ravnanju s panji ter predvsem patogenim okužbam, vključno z virusi, in dejavnikom podnebni sprememb.

2.6.2 EESO meni, da je med zmanjševanjem števila oprasovalcev ter porabo pesticidov na hektar kmetijskih zemljišč in proizvodnjo hrane v državah članicah jasna povezava⁽⁴⁾. Nujne registracije, ki jih države članice izdajajo za uporabo pesticidov, so na primer eden od konkretnih problemov, ko gre za učinkovito ravnanje s fitofarmaceutskimi sredstvi ter skrb za kakovost in količino proizvodnje. Evropska agencija za varnost hrane je ugotovila, da so bile samo za približno tretjino izjem pri nujnih odstopanjih glede uporabe neonikotinoidov na voljo druge možnosti. EESO opozarja na sodbo Sodišča Evropske unije z dne 19. januarja 2023 v zadevi C-162/21, v skladu s katero države članice ne morejo izdati nadaljnjih nujnih registracij za proizvode, ki vsebujejo neonikotinoide.

3. PREDNOSTNA NALOGA I: izboljšanje znanja o zmanjševanju števila oprasovalcev, njegovih vzrokih in posledicah

3.1 EESO ocenjuje, da je treba v državah članicah nujno povečati upravno zmogljivost ter okrepiti sodelovanje med javnimi organi in zasebnimi deležniki, skupaj z raziskovalnimi inštituti in znanstveniki, pri tem pa ne smemo pozabiti na kmetijski sektor.

3.2 Za oblikovanje stroškovno učinkovitih ukrepov in izkoriščanje sinergij so bistveni izmenjevanje znanja in izkušenj med različnimi deležniki ter skupna prizadevanja. Za takšen celovit pristop je potrebno učinkovito sodelovanje oblikovalcev politik, deležnikov in širše javnosti.

3.3 EESO meni, da je poleg upadanja populacij oprasovalcev težava tudi pomanjkanje strokovnjakov na tem področju. Na ravni EU je treba uskladiti nacionalna prizadevanja za zbiranje podatkov, kar vključuje njihovo zbiranje in analizo, in sicer v okviru platforme EU, namenjene oprasovalcem, ki omogoča odprt dostop do podatkov. Posamezniki lahko prek take platforme prispevajo k skupnim prizadevanjem, s čimer se oblikujeta odprtokodna skupnost podatkov ter odložišče preverjenih algoritmov in modelov.

3.4 EESO poziva h konkretnim in znatnim finančnim sredstvom za raziskave, razvoj in inovacije, da bi lahko zbrali vse potrebne znanstvene informacije in izvajali ustrezne pobude ter obrnili trend zmanjševanja števila oprasovalcev.

3.5 EESO ceni, da je Komisija po sprejetju prve pobude v delovni program za obdobje 2018–2020 okvirnega programa za raziskave in inovacije Obzorje 2020 vključila posebno temo o oprasovalcih. V okviru programa Obzorje Evropa je treba dodeliti dodatna sredstva za raziskave oprasovalcev, med drugim tudi za raziskave o vzrokih za zmanjševanje števila oprasovalcev ter za spremljanje vrst in populacij oprasovalcev v EU, tudi na mestnih območjih.

4. PREDNOSTNA NALOGA II: izboljšanje ohranjanja oprasovalcev in odpravljanje vzrokov za zmanjševanje njihovega števila

4.1 EESO priznava pomen razpoložljivih podatkov o oprasovalcih za nadaljnjo opredelitev strategij za ohranjanje oprasovalcev ter na ravni EU in držav članic pričakuje konkretne in količinsko opredeljive cilje za obnovo populacij in habitatov oprasovalcev v EU.

⁽³⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Evropska državljanska pobuda – Rešimo čebele in kmete (mnenje na lastno pobudo) (UL C 100, 16.3.2023, str. 45).

⁽⁴⁾ Eurostat, *Agri-environmental indicator – consumption of pesticides* (Kmetijsko-okoljski kazalnik – poraba pesticidov).

4.2 EESO meni, da je zelo važen začetni ukrep kartiranje sedanjih in možnih mestnih habitatov in mrež za opravevalce, in podpira pobudo Komisije, da mesta spodbuja k pripravi vodnika za opravevalcem prijazna mesta⁽⁵⁾. Poleg tega se zavzema za oblikovanje programa in vizije za mesta, ki so prijazna opravevalcem, da bi izboljšali upravljanje rabe zemljišč za spodbujanje raznolikosti opravevalcev in ohranjanje naravnih območij v mestnih in primestnih regijah. EESO se je že zavzel za to, da je z „zemljišči [...] treba skrbno gospodariti v vseh državah članicah, pri tem pa vzdrževati pravo razmerje med konkurenčnostjo in trajnostnostjo ter najti možnosti financiranja, ki je potrebno“⁽⁶⁾.

4.3 Če želimo, da se število in razširjenost opravevalcev na podeželju ustalita, je treba z upravljanjem kmetijskih zemljišč ustvariti ugodne razmere. EESO poudarja, da brez javnih politik za zagotavljanje ustrezne finančne podpore kmetom ne bo mogoče doseči bolj trajnostnih prehranskih sistemov. Financiranje iz skupne kmetijske politike pa ni edina oblika izvajanja podpore.

4.4 Vsak ukrep, s katerim bi pripomogli k ustalitvi porazdelitve opravevalcev, je treba realno oceniti. Izključiti je treba potencialno nasprotujoče si ukrepe in sistematično spodbujati izvajanje primernih ukrepov. EESO verjame, da izvajanje predlaganih ukrepov ni povezano z jasnim upravljanjem, in meni, da bo med prizadevanji različnih držav članic prihajalo do precejšnjih razlik.

4.5 Med državami članicami so velike razlike pri uporabi pesticidov na hektar kmetijskega zemljišča, kar povzroča razlike ne le pri ohranjanju narave, temveč tudi pri proizvodnji. EU in države članice bi morale hitro okrepiti razširjanje znanja in usmeriti raziskovalna prizadevanja v agroekologijo, trajnostno rabo pesticidov in dobre prakse integriranega varstva rastlin pred škodljivimi organizmi.

4.6 EESO priporoča uvedbo transparentnega sistema nadzora, da bodo za uvožena živila veljale enake mejne vrednosti ostankov pesticidov kot za živila, proizvedena v Uniji. Komisijo je že pozval, naj hitro uvede vzajemnost standardov, da bi omejili izkrivljanje konkurence za evropske kmete⁽⁷⁾. Potrošnike je treba zaščititi, kakovostne izdelke pa ponuditi po poštenih cenah.

4.7 EESO poziva k primernemu izobraževanju kmetov o okoljskih ukrepih prek nacionalnih in regionalnih sistemov kmetijskega svetovanja, tudi o uporabi pesticidov z majhnim tveganjem in integriranim varstvu rastlin pred škodljivimi organizmi.

4.8 Do leta 2024 je treba razviti kazalnike stanja populacij opravevalcev, da jih bo mogoče oceniti v okviru skupne kmetijske politike. Zelo pomemben korak bo celovita ocena učinka skupne kmetijske politike z vidika preprečevanja zmanjševanja števila opravevalcev in spodbujanja praks, ki to zmanjševanje blažijo. Države članice bi morale spodbujati usmerjanje sredstev iz skupne kmetijske politike za tehnično pomoč k opravevalcem, dodatna sredstva pa uporabiti za varstvo potrošnikov in okolja.

4.9 Cvetlični pasovi so dobro zbirališče različnih vrst opravevalcev in bodo nedvomno prispevali k njihovi zaščiti. Lahko pa pomenijo tveganje za čebele in druge opravevalce, če so posejani v bližini podtalnice in so zadevni pesticidi še vedno v tleh. Prav zato bi potrebovali sredstva za raziskave in razvoj jasne metodologije za cvetlične pasove.

⁽⁵⁾ Evropska komisija, *A guide for pollinator-friendly cities* (Vodnik za opravevalcem prijazna mesta).

⁽⁶⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2018/841 glede področja uporabe, poenostavitve pravil o skladnosti, določitev ciljev držav članic za leto 2030 in zaveze skupnemu doseganju podnebne nevtralnosti do leta 2035 v sektorju rabe zemljišč, gozdarstva in kmetijstva ter Uredbe (EU) 2018/1999 glede izboljšanja spremljanja, poročanja, spremljanja napredka in pregleda (COM(2021) 554 final) (UL C 152, 6.4.2022, str. 192).

⁽⁷⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o trajnostni rabi fitofarmaceutskih sredstev in spremembi Uredbe (EU) 2021/2115 (COM(2022) 305 final – 2022/0196 (COD)) (UL C 100, 16.3.2023, str. 137).

4.10 Po nekaterih znanstvenih študijah⁽⁸⁾ lahko elektromagnetno sevanje, ki ga oddajajo telekomunikacijske antene, vpliva na populacijo divjih opraševalcev v njihovih naravnih habitatih. Poleg tega je Znanstveni odbor Evropske komisije za zdravstvena, okoljska in nastajajoča tveganja leta 2018 ocenil tveganje negativnega vpliva elektromagnetnega sevanja (zlasti tistega, povezanega s 5G) na okolje kot največje možno⁽⁹⁾. Z dodatnimi ocenami, ki so bile izvedene v okviru programa Eklipse, pa tudi z ocenami neodvisnih raziskovalcev je bilo potrjeno, da lahko elektromagnetna polja precej verjetno škodujejo populacijam žuželk⁽¹⁰⁾. EESO poziva k izvedbi študije EU, na podlagi katere bodo na voljo natančni podatki o tem vprašanju in potrebnih ukrepih politike za učinkovito zaščito opraševalcev.

4.11 EESO ocenjuje, da je treba za celotno EU razviti metriko svetlobnega onesnaževanja, ki bo temeljila na satelitskih podatkih, saj bo tako mogoče oceniti in spremljati regionalni in lokalni vpliv na opraševalce.

4.12 Sredstva, ki so na voljo v okviru kohezijske politike EU, se lahko porabijo za naložbe v varstvo in obnavljanje narave in biotske raznovrstnosti, blaženje podnebnih sprememb in zagotavljanje trajnostnega urbanega razvoja, na primer za izvajanje zelene infrastrukture za opraševalce, ki temelji na naravi. EESO v zvezi s tem pozdravlja priporočilo Komisije 11.2.

5. PREDNOSTNA NALOGA III: mobilizacija družbe ter spodbujanje strateškega načrtovanja in sodelovanja na vseh ravneh

5.1 EESO pozdravlja, da je Komisija Odbor regij zaprosila, naj lokalne in regionalne oblasti zaprosila za podporo pri izvajanju pobude za opraševalce med lokalnimi in regionalnimi oblastmi. Obžaluje, da EESO ni bil niti enkrat omenjen v navedeni pobudi⁽¹¹⁾ ali v prvotni pobudi⁽¹²⁾, zlasti kar zadeva njegovo vlogo glasnika civilne družbe EU. Meni, da bi moral imeti posebne naloge pri spodbujanju te strategije med različnimi kategorijami deležnikov, med drugim z ozaveščanjem nacionalnih socialnih partnerjev ter organizacij civilne družbe in državljanov.

5.2 Za ozaveščanje državljanov o zmanjševanju števila opraševalcev in njegovem vplivu na naša življenja ter vplivu neukrepanja (vključno z gospodarskimi, socialnimi in okoljskimi posledicami za prihodnje generacije) je treba uporabiti posebna orodja komuniciranja, hkrati pa v vseh državah članicah v javnih medijih spodbujati informacijske kampanje. Zagotoviti je treba finančna sredstva za boljše obveščanje širše javnosti, tudi prek družbenih medijev in s kratkimi televizijskimi oglasi v najbolj gledanem času.

5.3 EESO priznava pomembno vlogo Koalicije voljnih za opraševalce⁽¹³⁾, platforme pod vodstvom EU, ki jo sestavljajo države članice, ki so zavezane izmenjavi znanja in primerov dobre prakse, izvajanju raziskav o ohranjanju opraševalcev ter medsebojni pomoči in sodelovanju.

5.4 EESO poziva k oblikovanju programov usposabljanja, namenjenih širjenju znanja o ekologiji, prepoznavanju in obnovi habitatov opraševalcev za kmetijske svetovalce, kmete, gozdarje, upravljavce zemljišč in krajske načrtovalce.

6. Končne ugotovitve

6.1 Komisija je pripravila prednostni seznam 42 ukrepov z jasno določenimi datumi. Za predlagane ukrepe je primerno določiti podroben časovni raspored za pripravo in poznejše testiranje. Tako določen časovni raspored bo enostavneje nadzorovati in ga bo vsem udeležencem lažje spoštovati.

6.2 EESO verjame, da bo za zagotovitev skladnosti med različnimi ukrepi politike in instrumenti, ki vplivajo na ohranjanje divjih opraševalcev, zelo važno učinkovito sodelovanje in primerno dodeljevanje sredstev. Poudarja, da so za izpolnitev pričakovani iz sporočila Komisije potrebna zadostna sredstva.

⁽⁸⁾ *Electromagnetic radiation of mobile telecommunication antennas affects the abundance and composition of wild pollinators* (Elektromagnetno sevanje mobilnih telekomunikacijskih anten vpliva na razširjenost in sestavo divjih opraševalcev).

⁽⁹⁾ Znanstveni odbor za zdravstvena, okoljska in nastajajoča tveganja, *Statement on emerging health and environmental issues* (Izjava o novih zdravstvenih in okoljskih vprašanjih (2018)).

⁽¹⁰⁾ *Risk to pollinators from anthropogenic electro-magnetic radiation (EMR)* (Tveganje za opraševalce zaradi antropogenega elektromagnetnega sevanja).

⁽¹¹⁾ COM(2023) 35 final.

⁽¹²⁾ COM(2018) 395 final.

⁽¹³⁾ *Coalition of the Willing on Pollinators* (Koalicija voljnih za opraševalce), *Promote Pollinators* (Spodbujajmo opraševalce).

6.3 Da bi zaščitili divje opraševalce, je treba v postopku ocenjevanja tveganja za pesticide in v fazi uporabe pesticidov izboljšati zaščitne ukrepe. Če ne sprejmemo drzne strategije za boj proti uporabi pesticidov, je ogrožena prihodnost čebel in drugih opraševalcev, našega celotnega ekosistema in prehranske varnosti prebivalcev EU. Potrebna je večja preglednost glede dejanske uporabe pesticidov v EU.

6.4 EESO meni, da je najuspešnejši pristop in najboljša rešitev sklenitev dogovora o zmanjšanju uporabe sintetičnih pesticidov na svetovni ravni, s čimer bi zagotovili splošno angažiranost in lojalno ekonomsko konkurenco. Čeprav se zdi, da je to res težko izvedljivo, je treba sprejeti celosten pristop in stopnjevat prizadevanja v mednarodnih pogajanjih. To vključuje resno razpravo o prepovedi izvoza pesticidov, katerih uporaba je v EU že prepovedana, v tretje države.

V Bruslju, 13. julija 2023

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE
